R E C E N Z I I
R E V I E W S

Pavol Winczer, ***Súvislosti v čase a priestore. Básnická avantgarda, jej prekonávanie a dedičstvo (Čechy, Slovensko a Poľsko)*** [*Corelaţii în timp şi spaţiu. Avangarda poetică, depăşirea şi moştenirea ei. (Cehia, Slovacia, Polonia)*], Bratislava, 2000, 320 pagini.

Absolvent al Facultăţii de Litere a Universităţii Caroline din Praga, mulţi ani cercetător la Institutul de Literatură al Academiei Slovace de Ştiinţe, Pavol Winczer este din anul 1993 profesor la Universitatea din Viena, unde predă un curs de literaturi slave vestice.

Cartea lui Pavol Winczer este una dintre cele mai importante lucrări născute în cuibul de comparatistică de la Institutul de literatură al Academiei Slovace, cuib clădit cu migală de Dionýz D'urišín, reputatul autor al volumului *Teória literárnej komparatistiky* (Teoria comparatisticii literare).

Autorul are în urma sa o seamă de studii ce anticipează apariţia acestui volum dedicat analizei comparate a fenomenului poetic avangardist din Cehia, Slovacia şi Polonia: *Problémy literárnej avantgardy* (Probleme ale avangardei literare), 1969, *Poézia Františka Halasa a príbuzné javy v poľskej lyrike* (Poezia lui František Halas şi fenomene înrudite în lirica poloneză), 1972, *Poetika básnických smerov v poľskej a slovenskej poézii 20. storočia* (Poetika curentelor poetice în lirica poloneză şi slovacă don secolul 20), 1974, *Horovove preklady z Juliana Przybośa* (Traducerile lui Horov din Julian Przyboś), 1974, *Apokalypsa v poézii poľských katastrofistov (1932-1944) a v básnickej skladbe Rudolfa Fábryho Ja je niekto iný* (Apocalipsa în poezia catastrofiştilor polonezi din anii 1932-1944 şi în poemul lui Rudolf Fabry Eu sunt altul) şi altele – toate însemnând o preocupare şi o aprofundare continuă a studiului comparat al celor trei literaturi apropiate geografic şi înrudite.

Pe două repere principale se sprijină argumenaţia lui Pavol Winczer pentru a-şi justifica demersul de a studia *asemănările* şi *relaţiile* dintre trei literaturi slave „occidentale": în primul rând pe realitatea că Cehia, Slovacia şi Polonia au evoluat până la 1918 sub ocupaţie străină, realitate din care decurge, în al doilea rând, modul relativ similar în care au recepţionat impulsurile moderniste. E o idee mai veche vehiculată în istoriografia literară că până în 1918 în aceste ţări lipsite de libertate literatura îndeplinea şi o funcţie socială, scriitorul se simţea dator să fie, prin scrierile sale, şi un luptător pentru cauza naţională. Dar şi în aceste condiţii, subliniază autorul, preponderenţa funcţiei extraestetice (politice, naţionale) diferă de la o literatură la alta, Polonia şi Cehia, în comparaţie cu Slovacia, fiind mai devreme penetrate de idei moderniste (p. 18-19). Deşi „presiunea bătrânilor", despre care vorbeşte Pavol Winczer, adică presiunea scriitorilor de orientare realistă, asupra tinerilor, nu i-a împiedecat pe mai tinerii scriitori slovaci să se îndrepte spre noi orizonturi şi să dea naştere unui puternic curent simbolist şi neoromantic chiar din prima decadă a secolului al XX-lea. La slovaci, după părerea noastră, schimbul natural de generaţii s-a produs cu o relativă întârziere.

Urmare a precedentului istoric şi a inerţiei, s-a menţinut o anumită o anumită tensiune între funcţia estetică şi cea extraestetică şi după dobândirea libertăţii naţionale în 1918. Sub influenţa din ce în ce mai presantă a curentelor poetice de avangardă, funcţia estetică prevalează. În această ordine de idei, este pe larg tratat

rolul avut de „modelul" poeziei lui Apollinaire în dezangajarea liricii poloneze, cehe şi slovace. Referirile se fac în special la poezia lui Vítězslav Nezval, căreia autorul îi acordă o atenţie deosebită. De o analiză aparte se bucură opera poeţilor suprarealişti slovaci Rudolf Fabry şi Vladimir Reisel, dar şi opera poeţilor polonezi „catastrofici" precum Józef Czechowicz, Czeslaw Milosz. Poezia lui Julian Tuwim este analizată doar prin prizma raporturilor ei cu poezia pentru copii a lui Miroslav Válek şi L´ubomír Feldek în ultimul capitol al cărţii *(Poezia slovacă pentru copii şi Julian Tuwim)*.

Lucrarea lui Pavol Winczer, fundamentată pe o vastă informaţie, se încheie cu un amplu rezumat în limba engleză, cu lista bibliografiei selective şi cu un indice de autori.

Corneliu Barborică

Dagmar Mária Anoca, ***Slovenská literatúra v Rumunsku*** **(**Vydavateľstvo „Ivan Krasko", 2002, 256 pagini**)**

În ultimii ani, conferenţiar dr. Dagmar Mária Anoca a desfăşurat o intensă activitate de cercetare în domeniul literaturii, dar şi al lingvisticii.

După volumele Hľadane sferického priestoru (În căutarea spaţiului sferic), Literárne reflexie (Meditaţii literare), ambele în 1997 şi Fonetika a fonológia slovenčiny, 1998 se prezintă în anul 2002 cu o amplă sinteză, o exegeză pătrunzătoare şi densă privind literatura de expresie slovacă din România. Ca şi în lucrările precedente şi aici impresionează rigoarea ştiinţifică.

Nu-i scapă nimic, nici cel mai mic firicel de talent care s-a definit până acum ca personalitate literară. În afara marilor figuri ale spaţiului literar slovac de pe teritoriul României şi totodată creatori ai acestui spaţiu, cum sunt Pavel Bujtár, Ondrej Štefanko, Ivan Miroslav Ambruš, Ondrej Zetocha, Pavel Husárik şi alţii, aminteşte pe scurt şi creaţia altora care s-au afirmat ca autori de scrieri originale, apărute în special în publicaţii peridice, şi ca traducători. (Dintre aceştia personal l-aş remarca pe sârguinciosul Štefan Unatinský.) Autoarea este atentă şi la creaţia tinerelor mlădiţe precum Anna Karolína Dovaľová, Radovan Karkuš sau Michal Ondrej Veleg. Dintre toţi scriitorii la loc de frunte aşează pe Ondrej Štefanko, a cărui activitate pe tărâmul literelor este copleşitor de multilaterală: autor de poezii şi proză cu tentă inconfundabilă, editor de cărţi şi reviste literare, traducător din slovacă în română şi invers, iniţiator al cercului literar „Ivan Krasko" unde a avut şi are posibilitatea să se afirme orice formă de talent, un bărbat generos şi cu idei fără de care activitatea literară şi publicistică a slovacilor din România nu se ştie dacă ar putea exista.

Autoarea este o abilă mânuitoare a condeiului, ştie să separe grâul de neghină, să nuanţeze, cu un tact demn de invidiat, şi să rânduiască pe scara valorilor acolo unde îi este locul fiecare operă la care face referire. Deşi în realitate şi Dagmar Mária Anoca face parte din categoria „deschizătorilor de drum" sau a creatorilor de spaţiu literar, cum i-am numit mai înainte, cu modestie nu-şi permite să se înscrie printre aceştia, lăsându-l pe Michal Harpáň, critic literar şi scriitor provenit din Voivodina iugoslavă, să-i prezinte realizările într-un capitol intitulat *Schiţe pentru un portret al creaţiei Dagmar Mariei Anocová*. Michal Harpáň îşi

începe „schiţele” cu următoarea caracterizare globală: „Dagmar Mária Anocová este o personalitate multilaterală – domeniile ei de creaţie sunt poezia, proza, literatura pentru copii, traducerile, critica, teoria şi istoria literară, lingvistica. În fiecare dintre aceste domenii a ajuns la rezultate notabile şi în fiecare dintre ele se simte o voce specifică, atât în contextul literaturii slovace din România, cât şi în contextul mai larg al literaturii slovace din Ţinuturile de Jos”.

Autoarea procedează metodic. Într-o amplă parte introductivă precizează conceptele cu care urmează să opereze. O preocupă în special în ce raporturi de rudenie şi cu cine se află literatura slovacilor din România şi ajunge la concluzia că aceasta se situează în patru contexte: 1. Contextul propriu. 2. contextul literar slovac. 3. Contextul literaturii din aşa zisul spaţiu al „Ţinuturilor de Jos” (Kontext Dolnozemskej literatúry). 4. Contextul literar românesc. Teoria contextelor reprezintă o adaptare proprie a conceptelor instrumentate de comparatistul slovac Dionýz D´urišín şi de adepţii acestuia.

Pentru cititorul român doritor să afle mai multe despre aceste concepte, ca şi despre literatura slovacilor din România, volumul este prevăzut şi cu un rezumat în limba română. Explicaţia este însă destul de sumară. Ca să se înţeleagă mai bine de pildă, ce reprezintă denumirea „ţinuturile de jos“, ar fi trebuit, poate, să se spună măcar în câteva cuvinte că este vorba despre insule de etnici slovaci emigraţi, la începutul secolului al XVIII-lea, din Slovacia muntoasă spre sudul imperiului habsburgic, spre acel sud cu şesuri mănoase, dar pustiite de ocupaţia turcească care a durat peste două sute de ani.

După dispariţia Imperiului Austro-Ungar, nu e clar în ce măsură poate fi funcţional „contextul literaturii din Ţinuturile de Jos“. (De fapt, traducerea mai corectă mi se pare Ţara de Jos – în slovacă Dolná zem – „zem”, atunci când a apărut pentru prima oară această denumire, adică în secolul trecut, însemna „ţară“. După părerea noastră, singurele „contexte“ demne de luat în seamă sunt literatura din patria de origine, adică litertatura slovacă, şi literatura română. Celelalte „insule“ literare, cea din Voivodina şi Ungaria, se raportează în mod specific tot în primul rând la literatura din patrisa de baştină la literatura sârbă, în cazul slovacilor din Iugoslavia, şi la literatura maghiară, în cazul celor din Ungaria. De fapt, raportarea la cultura sau literatura ţării unde trăiesc astăzi trebuie foarte bine argumentată. Cred însă că un asemenea demers nu-l poate face decât o persoană bună cunoscătoare a ambelor literaturi. Dar o asemenea persoană este cam greu de găsit. Care, de exemplu, critic sau istoric literar român s-ar încumeta să o facă fără a risca afirmaţii hazardate precum sunt ale lui Viktor Kochol de partea slovacă? Sau afirmaţii generale nesusţinute cu argumente ca ale lui Peter Štilicha. Dar pentru ca să apară un critic literar român care să studieze realaţia literaturii slovace din România cu literatursa română, după părerea mea ar fi nevoie de două lucruri. În primul rând de o intensificare a traducerilor din această literatură şi de o mai bună difuzare a acestora pe întreg teritoriul ţării, cu precădere în Bucureşti. În al doilea rând, ar fi necesare nişte prelegeri privitoare la literatura slovacilor (şi nu numai) din România la toate universităţile din ţară în cadrul cursurilor de literartură română. Vasăzică scriitorii minoritari fac parte din Uniunea Scriitorilor din România, sunt distinşi cu premii ale acestei uniuni, dar nici un istoric literar serios nu-i bagă în seamă. Ar fi timpul ca să se proclame cu glas tare că literatura minorităţilor naţionale este şi parte a literaturii române. Şi să apară ca atare în toate istoriile literaturii române şi în toate manualele şcolare.

Cum se poate ajunge la asta? Nu ştiu. Sunt convins însă că o propunere în acest sens ar fi binevenită în comisia pentru minorităţi – dacă există aşa ceva – a parlamentului. Dacă o asemenea măsură ar fi adoptată, s-ar putea să se ivească peste un deceniu sau chiar mai curând un istoric literar român în stare să-şi asume o atare misiune.

Convingerea noastră este că literatura slovacilor din România este în primul rând trup din trupul literaturii de pe teritoriul Republicii Slovace şi ar trebui socotită şi ca o ramură a acesteia ca, dealtfel, toată literatura produsă de diaspora slovacă din aşa numita Ţară de Jos. Constat că şi în Republica Slovacă istoricii literari sunt prea puţin interesaţi de fenomenele literare în limba slovacă ce apar dincolo de graniţele acestei ţări. Cine pierde dintr-o astfel de „amputare"? Cultura slovacă, bineînţeles.

În fine, se impune precizarea că lucrarea nu poate să reprezinte decât parţial şi subsidiar o „istorie". O istorie adevărată începe abia în perioada anilor 70'- 80' când s-a produs fenomenul de estetizare a cuvântului în proză şi în versuri. În aceşti ani se naşte adevărata literatură cultă. Între ce s-a scris înainte, opera unor intelectuali cu preocupări literare sau istoriografice din secolul trecut, şi ce scriu literaţii slovaci de astăzi nu poate fi o legătură organică. Fără această organicitate nu există istorie.

Corneliu Barboricǎ

Michal Gáfrik, ***Na pomedzí moderny*** **(**În pragul modernismului**),** Bratislava, 2001.

Cunoscutul istoric literar, editor şi publicist slovac, Michal Gáfrik (1931), s-a dedicat cercetării literaturii slovace interbelice, cu predilecţie studiului operei unor scriitori printre care se numără Ľudmila Podjavorinská, Janko Jesenský, Ivan Krasko, dar mai cu seamă Martin Rázus, chiar şi în perioada când fusese înlăturat din ceea ce s-ar putea numi critica oficială a vremii. Rodul preocupărilor sale se regăseşte în volume de istorie literară cum sunt: *Etická próza Martina Rázusa* (Proza etică a lui Martin Rázus, 1979), *Próza slovenskej moderny* (Proza modernismului slovac, 1993), *Rázusovské návraty* (Reveniri la Rázus, 1995). A îngrijit şi editat operele complete ale poetului Ivan Krasko (unde sunt cuprinse şi traducerile acestuia din poezia românească) precum şi lucrarea lui Rázus *Argumenty. Hovory so synom a s tebou (*Argumente. Convorbiri cu fiul şi cu tine, 1993).

În anul 2001 i-a apărut culegerea de studii intitulată *Na pomedzí moderny* (În pragul modernismului) care constituie o finalizare a demersului său de cercetător în domeniul modernismului literar slovac („slovenská moderna"), axându-se pe problemele privind caracterul, temele, izvoarele acestui curent literar, precum şi ecourile stârnite de acesta.

Volumul cuprinde mai multe capitole, revăzute şi adăugite, contribuţii mai vechi, dar şi texte noi, inedite, toate reunite prin tema comună, astfel ca şi un cititor exigent, cu o viziune asupra literaturii interbelice de-acum formată să poată găsi un nou punct de vedere, o nouă optică. De altfel autorul menţionează aceasta în ultimul capitol al cărţii, arătând că primele trei texte au rezultat din prelucrări

succesive ale materialelor pregătite în vederea publicării lor într-o ediţie a istoriei literaturii slovace sub egida academiei de ştiinţe - fapt care nu a avut loc nici până în prezent. În ce priveşte articolul referitor la biografia Ľudmilei Groeblová, rezultă că acesta este destinat să apară drept prefaţă la scrierile acesteia, ce urmează să fie publicate în colecţia Arhiva literară a Maticei slovenská.Structura cărţii vine să confirme faptul că Michal Gáfrik, este un vechi şi bun cunoscător al literaturii interbelice. După ce în primele capitole, cu un caracter sintetic, tratează probleme legate de geneza acestui curent şi urmăreşte genurile literare cultivate în acest răstimp (Modernismul slovac – geneză, definiţie, caracteristici; Proza curentului modernist slovac; Dramaturgia curentului modernist slovac), atenţia şi-o îndreaptă asupra poeţilor emblematici pentru acest curent literar, îndeosebi asupra creaţiei lui Janko Jesenský, Ivan Krasko (Popas la Jesenský; Procesul de formare a poetului Ivan Krasko; A vorbit Ivan Krasko...), fără a-i neglija însă pe prozatorii timpului (Timrava şi modernismul slovac). De asemenea, comentează năzuinţele tinerilor şi modul în care ei se raportează faţă de generaţia vârstnică (Atacul polemic al lui Roy împotriva lui Vajanský), precum şi atitudinea personalităţilor consacrate faţă de modernismul slovac (Jozef Škultéty şi curentele moderne în poezia vremii; Vajanský şi modernismul slovac).

Relevante sunt , de asemenea, capitolele dedicate unor autori mai puţin cunoscuţi şi care nu constituie obiectul predilect al istoricilor literari, dar care au contribuit la închegarea peisajului literar slovac în răstimpul duratei curentului modernist (Poezia lui Tichomír Milkim; Opera poetică a Ľudmilei Podjavorinská; Contribuţii la biografia Ľudmilei Groeblová; Necrolog tardiv pentru Ľudmila Groeblová). Aflăm, astfel, amănunte cu privire la convorbirile autorului cu Ľudmila Groeblová, precum şi la pierderile inerente muncii de cercetare, determinate de diverse cauze neprevăzute, cum s-a întâmplat şi în azul acestei scriitoare, care nefiind pregătită sufleteşte să poarte o discuţie îndelungată cu autorul, nu a mai reuşit să-i ofere detalii cu o altă ocazie, întrucât convorbirea s-a dovedit a fi ultima. Prin urmare criticul literar îndeamnă la continuarea cercetărilor cu privire la creionarea biografiei şi profilului acestei scriitoare foarte puţin cunoscute, deşi la vremea respectivă criticul František Votruba a caracterizat-o ca fiind o personalitate agreabilă şi de mare valoare, fără însă a-şi dezvolta sau argumenta mai amănunţit afirmaţiile. În urma corespondenţei purtate cu scriitoarea Groeblová, Michal Gáfrik a reuşit să cunoască unele dintre opiniile ei despre literatură şi a ţinut să le împărtăşească cititorului citând fragmente din scrisoarea Groeblovei datând din 1965, din care reiese că aceasta a considerat drept cele mai frumoase povestiri din lume textul *Moşierii de altădată* de Gogol şi *Sfârşitul lui Paľo Ročko de Božena Slančíková Timrava* (Necrolog tardiv pentru Ľudmila Groeblová).

În capitolul *Procesul de formare a poetului Ivan Krasko* istoricul literar surprinde faptul că în perioada postbelică vocea poetului a rămas fără ecou, nu a trezit nici un interes. Pe de altă parte aduce în prim plan imaginea tinereţii lui Janko Botto, părerile şi concepţiile sale despre creaţia literară, evoluţia lor în timp, poetul fiind la un moment dat adeptul principiului "artei pentru artă." Aceasta întregeşte portretul personalităţii marelui poet slovac, iar pe de altă parte, împreună cu ideile sale referitoare la "sinceritatea creaţiei" sau a "creaţiei din adâncurile sufletului," laolaltă cu argumentele privind enigmaticele resorturi ale propriilor sale stări sufleteşti constituie motivul pentru care la un moment dat a

"tăcut". La întrebarea, de ce nu mai scrie, Krasko a răspuns: "să scrii versuri e uşor. Dar să scrii poeme este o treabă foarte, foarte grea." Poetul "dramei inimii" devine poetul "dramei intelectului." În capitolul *A vorbit Ivan Krasko...* se reiterează afirmaţia devenită de notorietate că dintre poeţii europeni cunoscuţi de către tânărul Janko Botto,"cel mai îndrăgit poet al lui în tinereţe a fost Eminescu."

Motivele interesului cercetătorului pentru modernismul slovac – un curent important în istoria literaturii slovace de la începutul secolului al XX-lea, autorul le dezvăluie în ultimul capitol (Cuvânt de încheiere sau "de ce modernismul"?), ca fiind sentimentul obligaţiei şi al bucuriei demersului ştiinţific, adăugând totodată observaţia, atât de caracteristică exigenţelor sale de perfecţionist: „Mă necăjeşte faptul că deşi m-am ocupat îndeaproape de modernismul slovac, problematica acestuia nu este, nici din punctul meu de vedere, nici pe departe încheiată."

Volumul este prevăzut cu aparatul ştiinţific de rigoare care situează textele în aria stilului ştiinţific, dar iscusinţa utilizării şi transmiterii informaţiei într-un mod plăcut şi captivant face din acest volum, aidoma monografiei despre Martin Rázus (Michal Gáfrik, *Martin Rázus-osobnosť a dielo*, 2000), nu numai o sursă de cunoştinţe noi, ci şi un prilej de bucurie a lecturii.

Ana Motyovszki

Б.Д. Бондалетов, Н.Г. Самсонов, Л.Н. Самсонова. Старославянский язык. Сборник упражнений, М., 2001, 312 с.

Время от времени появляются издания, трактующие вопросы, связанные с древними языками. Одним из этих является труд трех специалистов РФ, за подписью которых выходили и другие ценные издания (Литература, с.307), необходимые для изучения старосла вянского языка, дисциплины филологического цикла; в данном слу чае речь идет о Сборнике упражнений, в котором имеются не только сами упражнения, как на первый взгляд информирует заглавие. По всюду в книге (Фонетика, 19; Морфология, 84; Синтаксис, 170; Лексика, 192; Фразеология, 240; Словообразование, 249; Приложе ния, 273) освещаются теоретические проблемы сферы языка (неко торые разделы – лексика, фразеология, словообразование – являются новыми), что следует оценить и как вклад авторов в ответ на тре бования программы курса, но и как их стремление расширить круго зор филолога-русиста, филолога-слависта вузов.

Книга отличается обилием материала по памятникам и срав нениями/ сопоставлениями с материалом других славянских языков, таблицами (с. 104-155) и точным изложением по разделам курса, что читатель, студент, преподаватель по-настоящему оценят как реаль ную помощь в процессе понимания столь древних фактов, исчез нувшего языка.

Материал книги служит целям овладения программы курса и дополняет во многих случаях знания, по которым в курсе лекций чи тающему такой курс не всегда можно распространитья, осветить во всей полноте массу

вопросов законченного древнего текста. По опы ту разных лет можно сказать, что основные разделы освещаются по программе, но имеются и разделы (синтаксис, лексика, словообра зование), где иэложение отличается сжатостью; как правило, счи тается, что на семинарских занятиях все можно дополнить. Для студента-филолога данное издание является весьма необходимым для сравнений с материалом других славянских языков, с материа лом родного языка. Достаточно часто к материалу настоящего издания могут обратиться и студенты, изучающие другие языки, студенты исторического факультета или факультета журналистики, аспиранты, преподаватели, заинтересованные в выяснении широкого круга вопросов и желающие по-новому смотреть на процесс разви тия современных славянских языков на протяжении веков.

Книга является и уместным доказательством развития старо славянского языка столь компетентно изложенного в тех заданиях, которые в изобилии имеются по самым разным разделам курса.

Среди достоинств издания, подписанного профессорами с большим стажем в вузах РФ, следует выделить внимание состав ителей к лексическим единицам и контексту (звуковые процессы, связанные с тенденцией к открытости слога, слова, означающие числа, морфемика, словообразование – не единственные случаи), запоминание которых стоит перед студентом в предверии семинара или сессии.

Некоторые разделы, на наш взгляд, следует расширить при переиздании (афиксальный способ образования слов и словарь – ведь «трудными» являются почти все единицы лексики для совре менного читателя).

Приятно признать точность текста книги, как и ее оформление. Думается, что настоящее пособие (кстати, оно не только пособие), относится к тем научным изданиям настоящего момента и заслу живает высокой оценки филологических инстанций и публики разных поколений. Издание является одним из самых полных за последние 50 лет и самым интересным по оформлению вопросов, заданий по множеству проблем старославянского языка. Авторам читатели будут признательны за труд, освещаюший столь сложные и разнообразные аспекты древнего языка. Искренние поздравления заслуживают все авторы за удачное издание и В.Д. Бондалетов дополнительно за безупречное редактирование и компьтерный на бор, связанный в данном случае с древностью книжного письмен ного материала.

Bucureşti, 9 mai 2003

Maria Dumitrescu

ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ СОВРЕМЕННОГО РУССКОГО ЯЗЫКА. ЯЗЫКОВЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ КОНЦА XX СТОЛЕТИЯ,

Москва: АСТ, 2001, 944 с.

В авторской редакции вышел новый лекикографический труд ряда специалистов (автор проекта и главный редактор, Г.Н. Скля ревская; составители: Е.Ю. Ваюлина, Т.И. Гайкович, А.В. Зеленин, Т.В. Кормилицина, Т.А. Коровaненко, В.Д. Луков, Г.Н. Скляревская, Н.Г. Стулова, Н.В. Трифонова, А.А. Шушков); том был утвержден к изданию ИЛИ РАН.

В Толковом словаре современного русского языка получили теоретическое освещение более 7000 единиц лексики и устойчивых словосочетаний последнего десятилетия XX века.

Рецензируемое издание является одним из самых новых не только по году его выхода в свет, но и по содержанию: включенные единицы в большинстве случаев являются действительно новыми, что вполне соответствует заглявию тома. Эти лексемы были отра жены печатью (более 200 наименований в списке источников словаря; правда, научная сфера и сфера фармацевтики РФ могла бы быть расширена) данного периода и сопровождаются иллюстрацией.

Отдельной страницы для Содержания тома нет, но фактически в томе имеются: Предисловие (40 с., сюда вошли: Особенности сло варя; Содержание словаря; Семантическое членение слова. Толко вание; Иллюстрации; Стилистическая и функциональная характе ристики слова; Справочный отдел, Приложение; Как пользоваться словарем. Структура словаря; Порядок и оформление словарной статьи [по частям речи]; Основные и дополнительные словари на одной странице, где кроме Толкового словаря русского языка под ред. Д.Н. Ушакова и БАС, 1 и 2-ое его издания, цитируются авторитетные словари второй половины XX века, точнее последних трех десятилетий; Словарь [А-Я, 1-881 с.] и Приложение: *A-Z,* единицы с латинским алфавитом, 882-895 с.).

Словарь отражает новую концепцию составителей в отноше нии селекции материала, структуры статьи, в отношении дериватов, заимствованных единиц, аббревиатур (раньше в некоторых случаях эти единицы не учитывались совсем), словосочетаний, фразеологиз мов и пр. Статьи словаря являются доказательством кропотливой работы над лексемой: кроме грамматического статуса, единица сопровождается точным определением, указывается происхождение (много англ.: bike, beach, CD-R, dumping, modem, punk, PR, spray, hacker, shaping); раздел сочетаемости превышает все ожидания по широте информации (боевик во 2-ом значении, валюта, группа), что можно сказать и в отношении деривации, где статьи Интернет (более 20 производных, к чему можно было бы легко еще добавить), евро (14 дериватов) и др. точно информируют читателя о прогрессе техники и технологий времени.

В данном словаре встречаются классические единицы (аван гард, агитатор, библия, кадет, кабинет, народный, цена) и реально новые (большинство включенных единиц относится к этой кате гории: андерграунд, адаптер, адрес в 3-м значении, имидж, произ водные с анти-, их более 60), которые по количеству и трактовке приятно впечатляют (достаточно ли 5000 экз.?) не только в данный момент, но и долгое время, когда переиздание вероятно учтет двой ное количество единиц.

Словарь можно считать радостным явлением и по тому, что он содержит и необходимый корпус аббревиатур (ГМ-, ЕГЭ, НДС, РИА, РУБОП, РФ, СПИД), о которых не все знают.

Включены в словарь и весьма активные единицы, составлен ные из двух компонентов: акционерно-биржевый, арт-бизнес, приём никраспределитель, секретарь-референт, социал-демократ, супер маркетный, товарно-фьючерсный, топ-модель, хит-парад, факс-мо дем). Статьи в словаре своей насыщенностью (группа, госу дарственный, деньги, курс, реформа, рынок, система,), как и иллюстрация текстом по самым разнообразным СМИ допол нительно впечатляют пользователя.

Приложение, содержащее единицы с латинским алфавитом (cac*he, card, IBM, lap-top, PC, PR, VIP*-номер, *Web, Windows* и производные к этой единице) свидетельствуют лишний раз о кон цепции составителей, о новой манере и о новом отношении к ряду явлений современной лексики, фактически – доказательство про гресса на другом уровне.

На форзацах тома помещены отзывы ряда крупных специалис тов в отношении качества материала словаря.

Выполнен том на современном уровне, что следует отнести к новому отношению в данной сфере. Словом – по содержанию и типо графскому выполнению том, составители и техники заслуживают высокой оценки и им читатели будут благодарны постоянно.

Мария Думитреску

Бухарест, ноябрь 2002 г.

P. Pavlov, I. Ianev, D. Cain, *Istoria Bulgariei*, Editura Corint, Bucureşti, 2002, 189 p.

De câţiva ani încoace, Editura Corint a lansat în librării o colecţie de istorie universală intitulată *Microsinteze*, care a reuşit să se impună într-un timp scurt şi să aibă căutare în rândul cititorilor de toate vârstele.

În această colecţie, coordonată de către prof. dr. Şerban Papacostea – membru corespondent al Academiei Române, a apărut şi prima sinteză monografică consacrată istoriei Bulgariei.

Până în prezent, în limba română, nu s-a publicat o lucrare de sine stătătoare

privind evoluţia istorică a lumii bulgare. Aceasta nu înseamnă, însă, că de-a lungul timpului cercetătorii români nu au elaborat lucrări despre istoria vecinilor noştri de la sud de Dunăre. Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea cel care a ridicat la nivel european studiile de slavistică de la noi, filologul şi istoricul Ioan Bogdan, consacră o atenţie deosebită descoperirii, studierii şi publicării documentelor slavone referitoare la istoria românilor şi a popoarelor slave din jur. Îi vor urma cu contribuţii valoroase Nicolae Iorga, P. P. Panaitescu, Ilie Bărbulescu şi, ceva mai aproape de noi, C. Velichi, G. Mihăilă, Elena Siupiur ş.a. Studiile acestora au vizat cu precădere numai anumite aspecte ale relaţiilor româno-bulgare în plan filologic, istoric, cultural.

Lucrarea de faţă, ce vine să umple acest gol, este rodul colaborării dintre trei cercetători din Bulgaria şi România, toţi relativ tineri (fapt nelipsit de importanţă):

Plamen Petkov (n. 1958) este profesor a Universitatea „Sf. Kiril şi Metodiu" din Veliko-Târnovo, specialist în istoria medievală a popoarelor balcanice şi în istoria Bizanţului. A elaborat capitolele I-III ale lucrării de faţă. În prezent îndeplineşte funcţia de preşedinte al Agenţiei pentru bulgarii din străinătate de pe lângă Cosiliul de Miniştri al Republicii Bulgaria.

Capitolele IV şi V sunt alcătuite de către dr. în istorie Iordan Ianov (n. 1953), specialist în istoria modernă şi contemporană a Bulgariei. Domnia-sa este cercetător în cadrul Direcţiei generale a arhivelor Consiliului de Miniştri al Republicii Bulgaria şi în prezent îndeplineşte funcţia de director în cadrul Agenţiei pentru bulgarii din străinătate.

Din partea română participă Daniel Cain (n. 1972), doctorand al Universităţii din Bucureşti, cu specializare în istoria modernă şi contemporană a Europei de sud-est. A elaborat capitolul al VI-lea, a tradus capoitolele I-V şi a realizat notele acestei lucrări.

Cartea este structurată pe şase capitole cu subcapitole, şi anume, **I. *Antichitate şi Ev Mediu***: *Strămoşi, Formarea Bulgariei Dunărene, Creştinarea bulgarilor, „Secolul de aur" al lui Simeon cel Mare, Samuil şi „epopeea bulgară" (971-1018), Bulgaria sub stăpânire bizantină (1018-1186), Eliberarea şi consolidarea ţaratului bulgar (1186-1207), Bulgaria în secolele XIII-XIV, Bulgaria şi cucerirea otomană, Bulgaria, bulgarii şi lumea medievală*; **II. *Stăpânirea otomană în teritoriile bulgareşti (secolele XV-XVII)***; **III. *Renaşterea naţională bulgară (secolul al XVIII-1878)***: *Lupta pentru o biserică autocefală, Mişcarea de eliberare naţională, Epopeea din Aprilie 1876, Războiul ruso-turc de eliberare*; **IV. *Cel de-al treilea ţarat bulgar – Ascensiune şi tragedie***: *Constituţia, Epoca lui Ştefan Stambolov, Extaz şi tristeţe, Ani frământaţi, Decizii cruciale*; **V. *Comunismul la putere – Iluzii şi experimente***: *Democraţie sau dictatură, Socialismul lui Jivkov, Cultură cu dimensiuni europene*; **VI. *Bulgaria postcomunistă***.

După 1990, atât în Bulgaria, cât şi în România, a demarat şi este în curs de desfăşurare o amplă acţiune de reanalizare şi de rescriere a istoriei – mai vechi sau mai noi – prin înlăturarea a ceea ce a adus negativ regimul comunist şi prin punerea în circulaţie a unei noi documentaţii, mai ales pentru perioada recentă. Cei trei autori îi propun cititorului român o viziune nouă, modernă de abordare a trecutului, perfect articulată tendinţelor actuale ale istoriografiei. În cadrul lucrării sunt analizate (pe cât a permis spaţiul acesteia) şi aspecte ale relaţiilor bilaterale,

ce au cunoscut lumini şi umbre, precum şi probleme controversate în istoriografiile nord şi sud dunărene, interpretate diferit de către istoricii din cele două ţări, cum ar fi etnogenezele, originea Asăneştilor, soarta ţinuturilor dobrogene, românismul balcanic din diferitele zone sud dunărene, relaţiile internaţionale în sud-estul Europei în secolul al XX-lea. În unele capitole cititorul român va găsi afirmaţii şi interpretări diferite de cele ale istoricilor români şi acest fenomen trebuie privit ca ceva normal în efortul de apropiere de adevărul istoric, cu condiţia menţinerii unei priviri obiective, liberă de naţionalism şi şovinism.

Meritele acestei cărţi nu sunt puţine: o primă sinteză (chiar dacă nu de mari dimensiuni) de istorie a poporului bulgar, un demers spre înţelegerea unui alt mod de a gândi şi de a scrie istoria. Nu ne putem dori decât ca lectura acestei lucrări să contribuie la o mai pronunţată apropiere dintre cele două popoare şi ţări pe drumul integrării europene, la o mai bună cunoaştere a vecinilor noştri din sud, a trecutului şi a tradiţiilor lor, cu atât mai mult cu cât destinele noastre istorice s-au împletit continuu (şi cartea de faţă o demonstrează) în varii forme de-a lungul veacurilor până în zilele noastre dar şi de acum încolo.

Mariana Mangiulea

PERSONALIA

PETRE P. PANAITESCU
(la 100 de ani de la naştere)

Pe 13 martie 2000, s-a împlinit un veac de când a văzut lumina zilei cel ce avea să fie unul din cei mai avizaţi istorici ai culturii române: Petre P. Panaitescu. Aşa cum s-a mai spus, în acest domeniu el îşi ocupă – fără tăgadă – locul său, în ilustra serie inaugurată de B. P. Haşdeu şi continuată de Ioan Bogdan şi Nicolae Iorga.

Nu-mi propun să trec în revistă operele sale. Le cunoaştem cu toţii. Mulţi dintre noi, chiar dacă nu ne-am numărat printre studenţii sau colaboratorii săi apropiaţi, le-am citit şi le-am folosit adesea în lucrările noastre.

După ce l-am *citit* – încă de pe băncile facultăţii, şi l-am *citat* nu o dată, până în vremea din urmă, mă încumet acum, la această dată aniversară, să *vorbesc* şi să *scriu* pentru prima dată despre P. P. Panaitescu. O fac din două motive, ca slavist şi ca polonist, ca unul care, deşi i-am fost foarte rar aproape, am folosit pe larg în cariera didactică şi ştiinţifică rezultatele esenţiale ca şi de amănunt ale operei sale.

Într-adevăr, în ciuda unor oprelişti care i-au stat împotrivă, P. P. Panaitescu a fost, poate fără voia sa, dar în orice caz, fără voia altora (!), *un mare spirit*, *un creator de şcoală*. L-a evocat ca atare, nu de mult, profesorul C. N. Velichi (la a 25a comemorare a morţii savantului, în 1993)[1], după ce, încă în viaţă fiind, fusese definit ca „cel mai mare istoric al culturii vechi româneşti în epoca sa" (Dan Zamfirescu)[2].

Soarta a făcut să fiu pentru prima dată aproape de P. P. Panaitescu nu în ţară, ci în afara ei. Eram, în septembrie 1963, la Sofia, la Al V-lea Congres Internaţional al Slaviştilor. După ce şi-a citit comunicarea (*Trăsăturile specifice ale literaturii slavo-române*)[3], noi, românii aflaţi în sală, l-am înconjurat să-l felicităm şi atunci, regretata mea profesoară, doamna Lucia Djamo-Diaconiţă m-a prezentat lui Panaitescu, care mi-a strâns mâna, mulţumindu-mi că nu l-am uitat în studiul meu despre termenii de origine polonă în documentele slavo-moldoveneşti[4]. De altfel, şi în comunicarea noastră colectivă la Congres, despre „trăsăturile caracteristice ale slavonei de redacţie românească", în primul paragraf de *Introducere* care mi-a revenit[5], am pornit, în parte, şi de la studiile sale anterioare. Cu acelaşi prilej, în timpul excursiei prin Bulgaria, oferită de gazde nouă, participanţilor la Congres, m-am nimerit – alături de alţi colegi români – în acelaşi autobuz cu marele istoric. Ne-am fotografiat cu toţii, pe marginea şoselei, în timpul unei pauze propuse de şoferul bulgar. Panaitescu, în centru, alături de el, iubita sa tovarăşă de viaţă, doamna Silvia, în jurul său noi, ceilalţi, dintre care – remarc acum pe distinsul filolog şi lingvist, profesorul Gheorghe Ivănescu şi pe doamna Tatiana Nicolescu, fosta mea profesoară de literatură rusă din facultate. Păstrez şi acum această frumoasă poză, ca o scumpă amintire de la începutul carierei.

Patru ani mai târziu, după o grea suferinţă, P. P. Panaitescu ne părăsea pentru totdeauna. Conul de umbră, gata să se aştearnă – ca în atâtea cazuri – peste amintirea unor mari dispăruţi – a fost spulberat de două volumaşe „de familie", îngrijite de doamna Silvia Panaitescu, *P. P. Panaitescu în lumina scrisorilor din tinereţe* (Bucureşti, Minerva, 1970) şi *Pagini de jurnal (1921-1927)* (Cluj,

Editura Dacia, 1974). A fost o revelaţie. Din ele ne-a apărut tuturor un alt Panaitescu, nu autorul consacrat al acelor opere fundamentale de istorie a culturii române vechi – de atâtea ori citite şi citate, folosite curent în munca noastră cu studenţii la cursurile şi seminariile de slavistică de la facultăţile de istorie şi filologie, ca indiscutabile lucrări de referinţă –, ci tânărul savant în devenire, din perioada acumulărilor dar şi al primelor izbânzi ştiinţifice, aprofundate şi solide, ca tot ceea ce va înfăptui şi mai târziu. Este aici acel „Kico" (cum îşi semna scrisorile către viitoarea soţie), tânărul de douăzeci şi ceva de ani, frământat de grijile pregătirii examenelor la N. Iorga (trecute, evident, cu brio!), dar şi tulburat de frumuseţea diafană a unei colege de studenţie, conştient de superioritatea sa chiar în raport cu unii contemporani, deja celebri în studiul istoriei, dar şi sensibil la opera de artă de mare valoare, de muzică (Mozart, Beethoven), de pictură (Da Vinci, Corot), de poezie (Goethe), el însuşi poet şi filozof, cu comentarii subtile şi neaşteptate, având greutatea unui aforism.

În anii când în ţară apăreau aceste cărţi mă aflam la Cracovia, ca lector de limbă şi literatură română la Universitatea Jagiellonă, acolo unde a funcţionat şi Panaitescu în anii 1923-1924. Ani buni, din 1969 şi până în vara anului 1976, am păşit aici pe urmele marelui istoric. În decembrie 1971, când s-au sărbătorit 50 de ani de la înfiinţarea lectoratului de limba română de la Cracovia, în cuvântul meu l-am evocat pe P. P. Panaitescu ca al doilea dintre români (după Gr. Nandriş) în istoria predării limbii române la Cracovia. La expoziţia jubiliară organizată cu acelaşi prilej în holul bibliotecii Jagiellone a putut fi văzută – printre alte numeroase exponate – copia actului cu nr. L/1347 din 30 noiembrie 1923 prin care decanul facultăţii de filologie, prof. J. Kalenbach, cerea Senatului Universitar confirmarea numirii lui P. P. Panaitescu în postul de lector (act pe care l-am găsit în Arhiva Universităţii)[6]. După trei decenii, citesc şi recitesc cu emoţie aceste cărţi de jurnal şi corespondenţă şi, evident, sunt de reţinut, paginile consacrate Cracoviei, mediului universitar, oamenilor de ştiinţă de aici, muncii sale de cercetare. De la bun început, îmi îngădui, în acest plan, o remarcă: mi se pare că tânărul istoric s-a simţit aici în elementul său din două motive. Primul, prin *structura sa psihică* (în *Jurnal*, p. 34, 13 iulie 1921, se autodefinea astfel: „Cu sufletul meu slav, plin de contraziceri, de întuneric şi de lumini înşelătoare, pot să ştiu ceva hotărât?"), caracterizată prin înclinaţie spre autoironie, spre „epicurism intelectual" (p. 37), un amestec de exactitate şi meticulozitate cu accentele de artă şi poezie (dar nu la modul romantic, hasdeian, cred), ce-şi găsesc expresia în formulări sugestive, de veritabilă artă literară (vezi, de pildă, splendida descriere a pădurii de la Sinaia: „Când ieşi dintre vilele urâte şi pretenţioase, o găseşti îndată, solemnă, cu brazii drepţi şi mândri ca nişte sfeşnice de biserică, în care se slujeşte o tăcută liturghie", p. 39) sau în declaraţia făţişă de „a închega din ce în ce mai mult istoria cu arta literară" (p. 43). Această simbioză dintre emoţie şi profunzime cu fiorul emoţional a simţit-o desigur Panaitescu din primele momente ale şederii la Cracovia (11 februarie 1923, *Jurnal*, p. 95 *ş.a.*). Pentru tânărul istoric care ştia ce a însemnat Cracovia pentru trecutul românesc (şi aici trebuie semnalat al doilea motiv: Cracovia, înţeleasă ca o comoară de informaţii istorice pentru români), nu este de mirare fervoarea cu care s-a aruncat din prima clipă asupra arhivelor încărcate de documente referitoare la istoria noastră; în acelaşi timp, observatorul fin al realităţii, cu fire de artist, ne încântă prin marea artă a cuvântului în descrierea locurilor pe unde a trecut, începând cu călătoria din ţară,

prin Bucovina şi Lemberg, până în vechea capitală a Poloniei, cu zidurile ei vechi, cu muzeele şi monumentele sale încărcate de nostalgia trecutului glorios. După numai câteva săptămâni petrecute aici, pline de contacte felurite cu oameni de ştiinţă, filologi şi istorici mai ales (S. Wędkiewicz – marele romanist, filoromân, K. Piekarski – bibliograful născut la Tg. Jiu, fiul lui Witold Rola Piekarski, vechiul prieten al lui Hasdeu) şi mulţi alţii, după ore şi zile întregi petrecute la Muzeul Czartoryski copiind pe nerăsuflate sute de pagini de documente, găseşte timp pentru jurnal şi pentru scris, ori pentru articole despre cultura şi literatura română pentru reviste poloneze, chiar şi pentru un articol despre Cracovia trimis revistei „Ramuri" din Craiova (*Jurnal*, p. 109)[7] şi redactat cu aceeaşi sensibilitate şi căldură ca şi notele de jurnal.

Întreaga activitate a lui Panaitescu – la Cracovia (bogată şi multilaterală într-un timp relativ scurt de mai puţin de doi ani) – cuprinzând cercetări în bibilioteci şi arhive şi culminând cu teza sa de doctorat despre influenţa polonă în opera cronicarilor Grigore Ureche şi Miron Costin (1925), prelegeri de limbă şi literatură română la Universitate (seara, la ora 18), numeroase studii şi articole (unele de popularizare) din domeniul literaturii române, publicate în Polonia (cu deosebire în revista „Przegląd Współczesny" din Cracovia), ca şi monografiile finalizate ulterior, după întoarcerea în ţară (asupra lui Mihai Viteazul şi D.Cantemir, asupra revoluţiei de la 1848), ediţiile din opera cronicarilor (Gr. Ureche , M. Costin), au făcut obiectul unui capitol aparte din teza de doctorat a lui V. Jeglinski despre *Relaţiile culturale româno-polone în prima jumătate a secolului al XX-lea* (1976)[8].

Mai trebuie adăugat că P. P. Panaitescu s-a bucurat totdeauna de frumoase aprecieri din partea intelectualilor poloni, cu deosebire filologii şi istoricii care s-au ocupat şi de problematica relaţiilor culturale româno-polone, ca S. Wędkiewicz, care îl alătură pe Panaitescu lui Gr. Nandriş, printre tinerii cercetători români de cea mai bună tradiţie Hasdeu-Bogdan-Iorga[9]; mărturie stau şi frumoasele dedicaţii ale unor autori poloni pe extrasele din lucrările lor dăruite lui Panaitescu de-a lungul anilor şi aflate acum – legate în bloc (sub cota comună „Varia"), în biblioteca Facultăţii de Istorie din Bucureşti. Ne putem lesne imagina câte numeroase aspecte noi ni s-ar putea dezvălui pe acest plan din vasta sa corespondenţă, încă inedită.

În ciuda faptului că a fost un autor controversat sau/şi incomod (pentru unii, în anumite perioade ale vieţii sale)[10], rămâne un fapt de netăgăduit că în probleme majore ale istoriei culturii şi civilizaţiei româneşti, în ansamblu, ca şi în problematica româno-polonă în particular nu se poate scrie azi un studiu serios fără a se recurge la opiniile lui P. P. Panaitescu, fără a-l pomeni măcar în literatura subiectului. A scris mult şi divers (vezi bibliografia operelor sale, publicată de D. Zamfirescu în „Romanoslavica", XI, 1965)[11], dar, deşi unele lucrări i-au fost reeditate în ultimii ani, mai rămân încă numeroase manuscrise nepublicate[12] şi ne putem aştepta ca scoaterea lor la lumină să ne ofere revelaţii deosebite. Dar chiar cunoscând numai ce s-a publicat, când abordăm un subiect din domeniul slavisticii, al relaţiilor culturale şi ştiinţifice româno-slave (mai ales româno-polone), ar fi de neiertat să nu ne întrebăm măcar dacă nu cumva în domeniul respectiv şi-a spus cuvântul şi P. P. Panaitescu. Dintre numeroasele situaţii de acest gen, în care am fost pus eu însumi, amintesc una care mi se pare sugestivă.

Al 13-lea Congres Internaţional al Slaviştilor

În decembrie 1998 mă aflam la Paris, ca invitat al Comitetului Francez de organizare a sărbătoririi bicentenarului poetului polonez Adam Mickiewicz. În marea şi moderna aură de la Collège de France (instituţia unde îşi ţinuse şi Mickiewicz vestitele sale prelegeri despre istoria slavilor în plan comparat) am vorbit despre Mickiewicz în contextul relaţiilor culturale franco-polono-române. Puteam oare să nu-l pomenesc şi pe Panaitescu ca titular al cursului de istoria Poloniei la Universitatea din Bucureşti şi autor al unor studii fundamentale despre emigraţia polonă şi revoluţia română de la 1848? Iar în ultima zi a simpozionului când organizatorii mi-au făcut onoarea de a prezida şedinţa de încheiere, am ţinut să-mi exprim profunda emoţie la gândul că în clădirea Bibliotecii Poloneze, în care ne aflam, studiase Bălcescu, cu mai bine de 150 de ani în urmă, că aici, la 10 decembrie 1925 Panaitescu l-a întâlnit şi a stat de vorbă cu fiul poetului, Władysław Mickiewicz, trecut de 80 de ani, care-i cunoscuse în copilărie la 1848 pe tinerii paşoptişti români din Paris, după cum a povestit pe larg în *Jurnal* (p.145-146).

* * *

Cartea bună, cartea veche, cartea rară – manuscrisă sau tipărită – au fost, prin natura lor, preocuparea de căpătâi a istoricului şi filologului. Panaitescu aminteşte de câteva ori, în *Jurnal* şi *Scrisori*, de orele petrecute în anticariatele cracoviene sau la licitaţiile de carte veche. Uneori nu cumpăra nimic, de altfel în anticariate nu intri în mod deliberat, ca într-o librărie, ca să cumperi o carte pe care o cauţi, de care ai neapărată nevoie, şi pentru care ai, de regulă, o sumă de bani pregătită. Într-un anticariat intri, de cele mai multe ori, ca *să descoperi* o tipăritură, s-o scoţi din uitare, din praful rafturilor, s-o admiri datorită elementelor *unice* ale exemplarului cu pricina (note manuscrise ale autorului sau proprietarului anterior al cărţii, dedicaţii, ş.a.), care-i conferă o valoare suplimentară, fiind nu o dată un izvor de informaţii inedite asupra autorului, asupra circulaţiei textului. Şi asta, chiar dacă n-ai nici un ban în buzunar sau prea puţini, achiziţia ca atare putând s-o faci mai târziu…Ne putem lesne închipui ce sacrificiu a făcut Panaitescu, cumpărând de la vreun anticariat din Cracovia (în perioada trăită aici, sau cu un alt prilej, pentru că în paginile publicate din *Jurnal* sau *Scrisori* nu se spune nimic) – nici mai mult, nici mai puţin decât monumentala ediţie în două volume in folio a istoriei lui Jan Długosz (Leipzig, 1711-1712)! Exemplarul care i-a aparţinut se păstrează şi azi cu sfinţenie la Biblioteca Facultăţii de Istorie din Bucureşti, cota CR IV 1981 şi a fost cumpărat de Panaitescu la Cracovia în ziua de 19 XI 1923 (pe vorsatz Ir al vol.I din 1711, figurează data de "19 XI", scrisă cu creionul şi credem că *anul nu putea fi 1922* – pentru că Panaitescu nu se găsea încă la Cracovia, şi *nici 1924*, pentru că atunci plecase deja!). L-am cercetat cu atenţie prin 1980-81, pregătind comunicarea ţinută la Asociaţia Slaviştilor din România despre receptarea operei lui Długosz la noi (cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la moartea istoricului polon). Semnalez încă o dată, cu acest prilej al centenarului naşterii lui Panaitescu, un fapt deosebit: exemplarul acesta este *unic* şi în comparaţie cu altele din Bucureşti şi din ţară, prin aceea că el conţine un index aparte redactat de Panaitescu însuşi – cuprinzând *toate prezenţele româneşti* (date, evenimente, personalităţi) din cronica lui Długosz, cu indicarea volumului şi paginii; foile respective se găsesc la sfârşitul fiecăruia dintre cele 2

volume. Panaitescu-istoricul a făcut singur un lucru pe care nu i l-a cerut nimeni, dar de necesitatea căruia şi-a dat seama: de a-şi uşura sieşi (se pot depista elemente de informaţie românească din Długosz folosite în cursul său *Izvoarele slave externe ale istoriei românilor* ţinut în anul universitar 1933/34 la Facultatea de Istorie, şi în alte lucrări ale sale), şi deci, oricui, după el, consultarea mai rapidă a textului, având în vedere că *Index rerum* tipărit este, el însuşi, destul de întins şi, chiar aşa fiind, tot nu cuprinde toate acele „valachica" de interes pentru un istoric român. Un lucru rar, o faptă extraordinară!

Şi atunci, după ce, umblând, ca şi Panaitescu, prin anticariatele Cracoviei, în căutarea de tipărituri ce m-ar fi interesat (cu rezultate de-a dreptul surprinzătoare, asupra cărora nu insist, în acest context), nu puteam să las, uitate în vreun raft mai rar consultat din anticariat, o carte sau alta scrisă de Panaitescu, mai ales dacă aceasta şi avea dedicaţie autografă. Posed trei asemenea cărţi, cumpărate în anticariate bucureştene:

Un exemplar din *Nicolas Spathar Milescu (1636-1708), extract des „Mélanges de l'École Roumaine en France, 1925, I-re partie", Paris*, cu dedicaţie: „à Mr. Le prince Vladimir Ghica, hommage respectueux de l'auteur. P. P. Panaitesco, Paris 4 Février 1926". În *Jurnal* (p. 150), sub data 2 februarie 1926 (deci cu două zile mai înainte), Panaitescu nota: „Am făcut cunoştinţă cu părintele prinţ Vladimir Ghica, un om cu mâini extraordinar de fine, mâini de renaştere. Mi-a vorbit de o mulţime de lucruri, pare foarte versat în istorie română şi slavă, în special a bisericii, mândru de descendenţa sa din Movileşti"; două zile mai târziu îi dăruia acestuia cartea sa.

Un exemplar din Miron Costin, *Istorie în versuri polone despre Moldova şi Ţara Românească (1684), ediţie şi traducere de P. P. Panaitescu, extras din „Academia Română, Memoriile Secţiunii Istorice", Seria III, Tomul X, Memoriul 7, Bucureşti, 1929, p.365-496*, în care din dedicaţie a mai rămas numai: „omagiu respectuos P. P. Panaitescu", pentru că numele destinatarului nu se cunoaşte (partea de sus a dedicaţiei a fost tăiată, desigur, în momentul vânzării cărţii la anticariat, cum se întâmplă de multe ori!);

P. P. Panaitescu, *La littérature slavo-roumaine (XVe-XVIIe siècles) et son importance pour l'histoire des littératures slaves (extras din Sbornik prací I. Sjezdu slovanských filologů v Praze, 1929, Svazek II), V.Praze, 1931*, 12 p, cu dedicaţia: „Dlui prof. N. Bănescu, omagiu din partea autorului P. P. Panaitescu" (nedatată)[13].

Este prima lucrare a lui P. P. Panaitescu din domeniul istoriei culturii de limbă slavonă la români – urmată de multe altele, până la fundamentala *Introducere la istoria culturii româneşti* (apărută postum, 1969). După Ioan Bogdan, această primă sinteză – succintă, dar cuprinzând date esenţiale – este, totodată, şi prima contribuţie ştiinţifică românească în domeniu prezentată la un congres internaţional. Într-un istoric al participărilor româneşti la Congresele internaţionale ale slaviştilor (G. Mihăilă)[14] această comunicare a lui P. P. Panaitescu s-a bucurat de cea mai obiectivă şi călduroasă apreciere.

Desigur, mulţi dintre noi, cei care l-au cunoscut pe P. P. Panaitescu şi au beneficiat de marea sa ştiinţă, ar putea să se confeseze, arătând ce îi datorează în propriile lucrări. Îmi îngădui în încheiere să adaug că P. P. Panaitescu – polonistul – figurează în cea mai recentă *Enciclopedie literară polonă* (1985; ed. II, 2000), alături de alţi istorici şi filologi români care s-a ocupat de relaţiile

româno-polone, atât în articol aparte, cât şi în cel de sinteză[15]. Iar când, în 1991, la conferinţa internaţională consacrată primelor tipărituri cirilice, la Cracovia, am trecut în revistă studiile româneşti despre Szwajpolt Fiol – tipograful, l-am amintit şi pe P. P. Panaitescu – cunoscătorul avizat al manuscriselor şi tipăriturilor slavone, cu studiul său la ediţia *Liturghierului lui Macarie* (1961)[16].

Mi se pare însă că cea mai potrivită recunoaştere a meritelor lui P. P. Panaitescu – istoricul slavist şi polonist, o constituie evocarea lui la cursuri şi seminarii; la cursul de *Paleografie slavă* de la Facultatea de Istorie sau la cel de masterat în filologie slavă de la Facultatea de Limbi şi Literaturi străine precum şi la cursul de *Introducere în filologie polonă*, numele lui P. P. Panaitescu este rostit nu o dată, cu respectul şi veneraţia ce se cuvin Omului şi Savantului pentru care nimic ce e românesc nu i-a fost străin, atât acasă, în ţara sa, cât şi pe alte meleaguri.

Mihai Mitu

HOTE

1 Теётул н „Романославица”, ЁЁИИ, 1994, п. 25-34

2 În prefaţa la P. P. Panaitescu, *Contribuţii la istoria culturii româneşti*, Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. XIII (reprodusă în D. Zamfirescu, *Contribuţii la istoria literaturii române vechi*, Bucureşti, 1981, p.230)

3 Теётул н „Романославица”, ИЁ, 1963, п.267-290

4 Теётул н „Романославица”, ВИИИ, 1962, п.155-224

5 Теётул н „Романославица”, ИЁ, 1963, п.109-113

6 Деспре ацтивитатеа лецторатулуи român la Cracovia şi, implicit, despre P. P. Panaitescu – ca lector aici vezi S. Zukasik, Пологне ет Роумание. Ауё цонфинс дес деуё пеуплес ет дес деуё лангуес, Парис-Црацовиа, 1938, п.137-178; М. Миту, *50 de ani de filologie română la Universitatea din C*рацовиа, н „Limbă şi literatură”, 1972; S. Widlak, *Studii de limba română la Universitatea Jagiellonă*, н вол. *Relaţii culturale româno-polone*, Bucureşti, 1982, p.16-22

7 Теётул н „Рамури”, Цраиова, ЁВИИ, 1923, нр. 6, 15 мартие, п. 102-104 (*Note de călătorie*)

8 Capitol reluat şi într-un studiu aparte, *P. P. Panaitescu în contextul relaţiilor româno-polone* н вол. цолецтив Студии литераре ром но-славе, Bucureşti, 1978

9 н студиул З Дзией ю Полонистьки Ю Румунии Богдан Петрицеицу Хасдеу, н „Праце Филологицзне”, Юарсзаюа, ЁИИ, 1927, п.474-488

10 Вези пентру ацеаста *Postfaţa* semnată de Ştefan Panaitescy, *Interpretări româneşti. Studii de istorie economică şi socială*, Ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997, p. 241-257.

11 Republicată de D. Zamfirescu în *Contribuţii la istoria literaturii române vechi*, Bucureşti, 1981, p.230-240

12 Vezi o listă parţială a acestora în postfaţa la *Interpretări româneşti*, ед. ИИ, п. 256, нота 56.

13 Este bizantinologul Nicolae Bănescu (1878-1971) la acea dată profesor la Universitatea din Cluj, mai târziu opozant al lui Panaitescu (cf. discuţiile la Academie, la 3 martie 1944, pe marginea studiului lui Panaitescu „*Perioada slavonă” a români şi ruperea de cultura Apusului*, репродусе н нотеле едиторулуи ла *Interpretări româneşti*, ed. II, Bucureşti, 1944, p.225-228).

14 Р н „Романославица” ЁЁВ, 1988, п.221-257
15 Литература полска. Пржеюодник енцьклопедьцзнь, II, Warszawa, 1985, p.139 şi 320-321; Литература плоска ЁЁ-го юиеку. Пржеюодник енцьклопедьцзнь, II, Warszawa, 2000, p.5 şi 531-533.
16 М. Миту, *Ze Studiów rumuńskich nad Szwajpoltem Fiolem*, н вол. *Rękopis a druk. Najstarsze druki cerkiewno – słowiańskie i ich stosunek do tradycji rękopiśmiennej (Meteriały Z Sesji Kraków 7-10 XI, 1991)*, Крак ю, 1993, п.69-77.

Mihai Mitu la a 65-a aniversare

Profesorul Mihai Mitu a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti în anul 1959 (specialitatea limbă şi literatură polonă) şi în octombrie acelaşi an a fost angajat ca preparator la Catedra de limbi slave sudice. Îndelungata sa carieră didactică şi pedagogică a urmat un curs ascendent, pe deplin meritat, prin avansarea la gradul de asistent în anul 1961, de lector în 1970, de conferenţiar în 1991 şi de profesor universitar în anul 1999. Titlul de doctor în filologie îl obţine în anul 1971 cu o teză despre *Opera lui Ioan Budai-Deleanu în contextul relaţiilor culturale şi ştiinţifice româno-slave*.

Pedagog înnăscut, permanent preocupat de a transmite informaţia teoretică într-o manieră atractivă, profesorul Mihai Mitu predă de peste 35 de ani, cu aceeaşi pasiune, cursuri fundamentale de slavistică: slavă veche şi slavonă românească, gramatică comparată, paleografie slavo-română, istoria slavilor, precum şi cursul de limbă polonă contemporană.

Numeroase generaţii de studenţi de la secţiile de limbi slave ale Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine, de la Facultatea de Litere şi de la Facultatea de Istorie, din cadrul masteratului1 de filologie slavă au beneficiat şi beneficiază în continuare de talentul său pedagogic, de vasta sa pregătire profesională. Nu puţini sunt tinerii care au găsit în domnia sa imbold, sprijin generos, îndrumare exigentă şi plină de înţelegere.

În afara activităţii didactice din domeniul slavisticii, între anii 1969-1972 şi 1973-1976, când a funcţionat ca lector de limba şi literatura română la Institutul de filologie romanică al Universităţii Jagiellone din Cracovia, profesorul Mihai Mitu a ţinut în cadrul lectoratului cursuri practice de limba română, cursuri de istoria culturii şi civilizaţiei româneşti, de folclor, de literatură română veche. Merită să amintim faptul că unii dintre foştii săi studenţi de la Cracovia îşi continuă activitatea ca specialişti în filologie română în calitate de cadre universitare sau deţin posturi în diplomaţie.

Împlinirea sa ca profesor s-a concretizat şi în elaborarea unor lucrări cu caracter didactic, de certă valoare ştiinţifică, cum ar fi capitolul *Lexicul* din binecunoscutul manual universitar de *Slavă veche şi slavonă românească* (coord. prof. Pandele Olteanu, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1975) şi *Slavona românească. Studii şi texte*, Editura Universităţii Bucureşti, 2002.

Interesul constant pentru o prestaţie de calitate la catedră a fost şi este în mod fericit acompaniat de o permanentă şi riguroasă muncă de cercetare, de o prezenţă

activă la numeroase manifestări ştiinţifice în ţară şi străinătate.

De la bun început se cuvine să evidenţiem diversitatea preocupărilor ştiinţifice ale profesorului Mihai Mitu, concretizate în domenii ca slava veche şi slavona românească, limba şi literatura polonă, relaţii culturale şi ştiinţifice româno-slave (cu deosebire româno-polone), interferenţe lingvistice româno-slave (mai ales româno-polone), istoria cărţii, bibliologie (cf. lista de lucrări).

Unul din meritele profesorului Mitu este de a fi adunat un bogat şi variat material ştiinţific din biblioteci, arhive, atât din România, cât şi cu prilejul călătoriilor sale de documentare în Polonia, Cehia, Slovacia, Bulgaria, Iugoslavia, Rusia, şi de a le fi valorificat şi prezentat cu rigurozitate ştiinţifică. După 1990, în edituri consacrate, i-au apărut trei cărţi interesante – rod al acestor cercetări îndelungate şi minuţioase (vezi lista de lucrări).

De-a lungul anilor sunt numeroase participările domniei sale cu comunicări, cele mai multe publicate, la sesiuni ştiinţifice din Bucureşti (Universitate, Asociaţia Slaviştilor, Societatea de Ştiinţe Filologice, Academia Română), din Cluj, Drobeta-Turnu Severin ş.a. De asemenea, profesorul Mihai Mitu a luat parte, până în prezent, la 5 congrese internaţionale de slavistică, precum şi la manifestări ştiinţifice de prestigiu din Polonia, Cehia, Franţa.

Contribuţiile sale l-au făcut cunoscut în lumea ştiinţifică a slavisticii româneşti şi străine. Din 1992 colaborează la alcătuirea *Bibliografiei internaţionale de lingvistică slavă* (din care au apărut 5 volume) şi din 1995 la *Enciclopedia istoriografiei literare polone*. Este membru al colectivului de redacţie al *Dicţionarului etimologic al limbii române* (în pregătire la Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan" al Academiei Române), iar pentru colaborarea la ediţia jubiliară a *Bibliei de la Bucureşti (1688)* i s-a decernat premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române pe anul 1998.

În gama variată de preocupări profesionale ale profesorului Mihai Mitu un loc aparte îl ocupă traducerile în limba română din proza şi poezia polonă. Traducător înzestrat, are în palmares opt volume, însoţite de prefeţe sau studii introductive, printre care le amintim pe cele mai recente: Jan Potocki, *Manuscrisul găsit la Saragossa*, Editura 800 p. şi Ryszard Kapuścinski, *Abanos*, Editura Paralela 45, 2002, 352 p.

Nu putem încheia acest profil al profesorului Mihai Mitu fără a evidenţia contribuţia sa semnificativă la buna organizare a activităţii Asociaţiei Slaviştilor din România ca secretar al Asociaţiei din 1976 până în 1990, când a fost ales membru în Comitetul de conducere. Pe parcursul aceleaşi perioade, 1976-1990, a îndeplinit cu seriozitate, pasiune şi competenţă funcţia de secretar de redacţie al culegerii de studii „Romanoslavica", ce apare sub egida Asociaţiei Slaviştilor din România în colaborare cu Catedra de limbi şi literaturi slave şi Catedra de filologie rusă ale Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine – Universitatea din Bucureşti. În momentul de faţă, domnia sa este este unul dintre vicepreşedinţii Asociaţiei Slaviştilor din România şi responsabil adjunct de redacţie al publicaţiei „Romanoslavica".

În aceste rânduri am încercat să creionăm profilul unui om cu vocaţia dăruirii în tot ce a realizat, care şi-a slujit cu exemplaritate profesiunea, căreia i se dedică şi astăzi cu aceeaşi energie. Colegii, colaboratorii, foştii şi actualii studenţi îi doresc deplină sănătate, putere de muncă şi noi succese.

Mariana Mangiulea

Lista lucrărilor profesorului Mihai Mitu
Bibliografie selectivă

Tratate, manuale, monografii publicate în edituri consacrate

1. *Slavă veche şi slavonă românească*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1975, p. 227-238, 314-316 şi 354-358;

2. *B. P. Hasdeu şi contemporanii săi români şi străini (corespondenţă emisă şi primită)*, vol. III, Bucureşti, Editura Minerva, 1984, p. 188-190, 209-210, 212-218, 243-248, 253-261, 266-271, 275-279;

3. *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură (Biblia de la Bucureşti, 1688)*, ediţie jubiliară, Bucureşti, Editura Institutului Biblic, 1988, p. 429-446, 446-452, 614-621, 632-639;

4. *Cercetări lingvistice şi literare româno-slave*, Bucureşti, Editura Universităţii, 1996, 312 p. şi 38 p. ilustraţii;

5. *Oameni şi fapte din secolul al XVIII-lea românesc*, Bucureşti, Editura Atos, 1998, 272 p.;

6. *Studii de etimologie româno-slavă*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001, 240 p.;

7. *Bibliografia językoznawstwa slawistycznego za rok 1996, z uzupłnieniami za lata 1992-1995*, pod red. Zofii Rudnik-Karwatowej, Polska Akademia Nauk. Instytut Slawistyki. Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Warszawa, 2001;

8. *Slavona românească. Studii şi texte*, Bucureşti, Editura Universităţii, 2002, 84 p.şi 68 texte.

Studii şi articole

1. *Termeni de origine polonă în documentele slavo-moldoveneşti (1388-1517)*, în "Romanoslavica", VIII, 1963, p. 155-224;

2. *Etimologii româneşti în "Dicţionarul limbii polone"*, în "Romanoslavica", XII, 1965, p. 67-92;

3. *Ioan Budai-Deleanu et les problèmes de l'étymologie slavo-roumaine*, în "Revue roumaine de linguistique", XIV, 1969, p. 143-154;

4. *Concepţii şi metode moderne în opera lingvistică şi filologică a lui Ioan Budai-Deleanu*, în "Limbă şi literatură", 27, Bucureşti, 1971, p. 159-175;

5. *Scrisori ale lui Jan Baudouin de Courtenay către B. P. Hasdeu*, în "Romanoslavica", XVIII, 1972, p. 347-362. (Retipărit în vol. colectiv *B. P. Hasdeu şi contemporanii săi români şi străini*, vol. I, Bucureşti, Ed. Minerva, 1972, p. 59-70);

6. *"Pentru începutul limbei româneşti…" (Ioan Budai-Deleanu – scrisoare către Petru Maior)*, în "Manuscriptum", III, 1972, nr. 1 (6), p. 53-69 (în colaborare);

7. *Ioan Budai-Deleanu – o licitaţie la Lvov*, în "Manuscriptum", IV, 1973, nr. 3 (12), p. 145-161 ("Scriitori români în arhive străine");

8. *Note lexicale şi etimologice*, în "Limba română", XXIII, 1974, nr. 2, p. 123-133 (atestări, sensuri şi etimologii la 44 de cuvinte, completări pe marginea DLR, literele M şi O);

9. *Note lexicale şi etimologice*, în "Limba română", XXV, 1976, nr. 1, p. 73-81 (atestări, sensuri şi etimologii la 40 de cuvinte, completări pe marginea DLR, literele N şi P);

10. *Contribuţii la istoria relaţiilor culturale italo-polono-române în sec. al XVII-lea şi al XVIII-lea*, în "Revista de istorie şi teorie literară", 25, 1976, nr. 1, p. 137-142;

11. *Note lexicale şi etimologice*, în "Limba română", XXVII, 1978, nr. 6, p. 589-595 (atestări, sensuri şi etimologii la 44 de cuvinte, copletări la DLR, literele M şi N);

12. *Voltairianism şi rousseauism în opera poetică a lui Ioan Budai-Deleanu*, în "Analele Universităţii din Bucureşti", seria Limbi şi literaturi străine, XXVII, 1978, fasc. II, p. 53-58;

13. *Note lexicale şi etimologice*, în "Limba română", XXVIII, 1979, nr. 1, p. 15-24 (atestări, sensuri şi etimologii la 66 de cuvinte, completări la DLR, literele O, P şi R);

14. *O pagină necunoscută din istoria slavisticii româneşti: cercetările de etimologie slavo-română ale lui Iosif Naniescu*, în "Romanoslavica", XIX, 1979, p. 83-94;

15. *Ioan Budai-Deleanu şi cultura europeană*, în "Revista de istorie şi teorie literară", XXVIII, 1979, nr. 3, p. 351-363;

16. *Note de lexicologie românească – "marmaziu"*, în "Studii şi cercetări lingvistice", XXX, 1979, nr. 4, p. 371-375;

17. *Un poem epic polonez despre daci: Teofil Lenartowicz "Dacia"*, în "Manuscriptum", XI, 1980, nr. 2 (39), p. 66-72 (Studiu şi traducerea integrală în versuri);

18. *Ştiri despre limba română într-o revistă praghează din 1813*, în vol. *Din istoricul slavisticii româneşti*, coord. Elena Linţa, Bucureşti, Tip. Univ. 1982, p. 243-255;

19. *Cracovia şi relaţiile culturale româno-polone*, în vol. *Relaţii culturale româno-polone*, coord. Ion Petrică, Tip. Univ. 1982, p. 9-15;

20. *Ecouri goliarde în "Ţiganiada" lui Ioan Budai-Deleanu*, în "Revista de istorie şi teorie literară", XXXI, 1982, nr. 3, p. 249-280;

21. *O pagină din istoria relaţiilor culturale româno-iugoslave în Epoca Luminilor (Ioan Budai-deleanu şi Martin Kuralt)*, în vol. *Relaţii culturale, literare şi lingvistice româno-iugoslave*. Actele Simpozionului VI (Bucureşti, 21-25 octombrie, 1982), Bucureşti, Tip. Univ., 1982, p. 261-271;

22. *Cu privire la evoluţia semantică a românismelor în limbile slave*, în "Cercetări lingvistice", Cluj-Napoca, XXVIII, 1982, nr. 1, p. 55-61;

23. *Conceptul de "împrumuturi în serie" (cu referire la polonismele limbii române)*, în "Studii şi cercetări lingvistice", XXXIV, 1983, nr. 1, p. 12-18;

24. *Biblioteca lui Ioan Budai-Deleanu (I şi II)*, în "Limbă şi literatură", 1983, nr. 2, p. 200-209 şi nr. 3, p. 343-353;

25. *Între bibliologie şi lingvistică (însemnările pe cărţi – izvor pentru cercetarea etimologică)*, în "Studii şi cercetări lingvistice", XXXVII, 1986, nr. 3, p. 198-203 (19 etimologii pentru cuvinte culese din însemnările manuscrise; unele absente în DLR);

26. *Gheorghe Asachi şi cultura polonă (noi contribuţii)*, în "Analele Universităţii din Bucureşti", Seria Limbi şi literaturi străine, XXXV, 1986, p. 25-30 (Reprodus şi în "Limbă şi literatură", 1987, nr. 4, p. 463-470);

27. *Ignaz von Born – un transilvănean, geniu european*, în "Zeitschrift der Germanisten Rumäniens", Bucureşti, VII, 1998, nr. 1-2 (13-14), p. 133-140;

28. *Interferenţe lexicale germano-polono-ucrainene în graiurile româneşti din Bucovina*, în vol. *Prima conferinţă naţională de bilingvism (Bucureşti, iunie 1997)*, Bucureşti, 1998, p. 160-169;

29. *Relaţiile româno-polone oglindite în lexicul limbii române*, în vol. *Relaţii polono-române de-a lungul timpului*. Materialele simpozionului, Uniunea Polonezilor din România, Suceava, 2001, p. 159-165;

30. *Prima disertaţie românească despre lipoveni (1803)*, în vol. *Cultura ruşilor credincioşi de rit vechi în context naţional şi internaţional*, vol. 3. Culegere de comunicări prezentate la Seminarul ştiinţific internaţional desfăşurat la Bucureşti,

18-19 noiembrie 2000, Bucureşti, Editura Kriterion, 2001, p. 268-280;

31. *Integrala Miron Costin în limba polonă*, în "România literară", XXXIV, 2001, nr. 12, 28III – 3IV, p. 20-21.

32. *Note etimologice*, în "Studii şi cercetări lingvistice", LI, 2001, nr.1, [Profesorului G. Mihăilă la a 70-a aniversare];

33. *Petre P. Panaitescu (la 100 de ani de la naştere)*, în "Romanoslavica", XXXVII, 2001;

34. *Gheorghe Asachi şi literatura polonă*, în vol. *Comunicările „Hyperion"*, Filologie, 11, Bucureşti, Editura Victor, 2002, p.55-69;

35. *L'œuvre d'Adam Mickiewicz dans le contexte roumain*, în vol. *Le Verbe et l'Histoire. Mickiewicz, la France et l'Europe*. Sous la direction de François Xavier Coquin et Michel Maslowski, Paris, Institut d'Etudes Slaves, 2002, p. 123-132;

36. *Dimitrie Cantemir în context cultural româno-polon (date şi interpretări noi)*, în vol. *Profesorul Virgil Cândea la a 70-a aniversare*, Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, 2002;

37. *Noi date privind legăturile lui B. P. Hasdeu cu filologi polonezi*, în vol. *Pro fide et patria. Contribuţii la studierea vieţii şi activităţii membrilor familiei Hăjdău-Hasdeu*, fasc. 1, Chişinău, Editura Epigraf, 2002, p. 60-68;

38. *Cracovia şi relaţiile culturale româno-polone*, în vol. *Cracovia – Pagini de cultură europeană*, coord. C. Geambaşu, Bucureşti, Editura Paideia, 2002, p. 241-246.

39. *Orientalizmy leksykalne w języku polskim i rumunskim (Próba porównania)* în *Dzieje Słowian w świetle leksyki, pamięci Profesora Franciszka Sławskiego*, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellónskiego, 2002, p. 301-306.

Traduceri

1. *Nuvela polonă contemporană*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1965, 270 p. (traduceri din J. Andrzejewski, K. Brandys, Maria Dąbrowska, J. Hen, J. Iwaszkiewicz, S. Mrożek, J. B. Ożóg, J. Parandowski, J. Putrament, A. Rudnicki, S. Wygodzki, precedate de note bio-bibliografice);

2. Zofia Posmysz, *Pasagera* (roman), Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1967, 214 p.;

3. W. St. Reymont, *Ţăranii*, vol. I-II, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1967, 800 p.; ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Minerva, colecţia „Biblioteca pentru toţi", 4 vol., 1986;

4. Janusz Korczak, *Regele Maciuś Întâiul*, Bucureşti, Editura Tineretului, 1969, 260 p.;

5. Juliusz Słowacki, *Beniowski* (fragment din poem), în Antologie de literatură universală, II, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1971;

6. Stanisław Lem, *Ciberiada*, Bucureşti, Editura Albatros, 1976, 304 p.;

7. Kazimierz Brandys, *Cărticica* (roman), Bucureşti, Editura Univers, 1976, 144 p.;

8. Jan Potocki, *Manuscrisul găsit la Saragossa* (roman), 3 vol., Bucureşti, Editura Minerva, 1989, 844 p.;

9. Ryszard Kapuścinski, *Împăratul*, Bucureşti, Editura Globus, 1991, 192 p.;

10. Ryszard Kapuścinski, *Abanos*, Bucureşti, Editura Paralela 45, 2002, 352 p.

Conf. dr. Dumitru Zavera la 70 de ani

În anul 2002 colectivul Catedrei de limbi şi literaturi slave a sărbătorit cu deosebită plăcere a 70-a aniversare a distinsului filolog şi iscusit pedagog, conf. dr. Dumitru Zavera, şeful colectivului Secţiei de filologie bulgară.

Născut pe 18 martie 1932 în satul Lahovari judeţul Teleorman, Dumitru Zavera urmează între anii 1953-1958 cursurile Facultăţii de filologie bulgară din cadrul Universităţii "Kliment Ohridski" din Sofia, Bulgaria. În timpul celor patru ani de studiu are privilegiul de a audia, printre alte cursuri interesante, şi prelegerile reputaţilor profesori bulgari Petăr Dinekov şi Liubomir Andreicin. Întors în ţară, Dumitru Zavera îşi începe activitatea didactică imediat după absolvirea facultăţii. În anul 1958 este numit preparator la Catedra de limbi şi literaturi slave a Facultăţii de Limbi Străine de la Universitatea Bucureşti, iar în anul 1962 devine asistent. Roadele muncii sale nu vor întârzia să apară, Dumitru Zavera urcând, binemeritat, treptele carierei didactice. Între anii 1972 şi 1994 este lector la Secţia de filologie bulgară, iar din anul 1994 devine conferenţiar, construindu-şi astfel cu seriozitate şi dăruire o frumoasă carieră universitară până în anul 2002 - anul pensionării sale.

În anul 1974 îşi concretizează preocupările din timpul studenţiei şi ale activităţii de cadru didactic susţinându-şi doctoratul în filologie cu teza *Eposul haiducesc bulgar*. Îndrumătorul său este ilustrul savant şi reputat cercetător, profesorul Ion Chitimia, iar lucrarea, publicată în anul 1979 la Editura Universităţii din Bucureşti, se va bucura de un real succes.

În anul 1974 Dumitru Zavera pleacă la Sofia ca lector de limba şi literatura română la Catedra de Romanistică din cadrul Universităţii "Kliment Ohridski". Acolo, cu deosebită abnegaţie şi seriozitate predă cursuri practice de limba română, implicându-se în procesul învăţării acestei limbi de către studenţii bulgari. Domnia-Sa a contribuit la cunoaşterea şi răspândirea culturii şi literaturii române în ţara vecină prin cursurile de limbă română contemporană şi de literatura română pe care le-a ţinut în aceşti patru ani, formând astfel specialişti bulgari în domeniul românisticii. Profesor exigent şi foarte bun dascăl, Dumitru Zavera lasă o amintire frumoasă celor care au audiat cursurile sale, iar colegii bulgari îi poartă în continuare o adâncă recunoştinţă pentru munca depusă la lectorat şi pentru materialele didactice lăsate în urma sa.

Întors în România în 1978, având experienţa anilor petrecuţi în Bulgaria,

Dumitru Zavera îşi va continua şi perfecţiona neobosit cariera didactică. Personalitatea, talentul şi generozitatea de dascăl îşi vor pune amprenta asupra lecţiilor de Istoria civilizaţiei şi literaturii bulgare, Metodica predării limbii şi literaturii bulgare, Folclor comparat româno-bulgar. Cursuri audiate cu consecvenţă de studenţi datorită înaltei ţinute ştiinţifice pe care distinsul profesor le-a imprimat-o.

Dovada vie a recunoaşterii meritelor Domniei Sale o reprezintă al doilea mandat ca lector la Catedra de Romanistică a Facultăţii de Filologie din cadrul Universităţii "Kliment Ohridski". Într-adevăr, în prezent, conf. dr. Dumitru Zavera face dovada, pentru a doua oară, a talentului său de dascăl şi de mesager al culturii şi civilizaţiei române. Studenţii săi de la Sofia urmăresc cu interes cursurile practice de limba română, cursul de Stilistica limbii române şi de Literatură română pe care îndrăgitul dascal le predă.

Dar activitatea didactică nu se rezumă la predare. Îndelungata sa experienţă de dascăl într-o instituţie de un asemenea prestigiu s-a concretizat în elaborarea de manuale şi cursuri universitare. Amintim aici *Manualul de limba bulgară (curs practic). Partea a II-a*, conceput în colaborare cu lect. dr. Maria Zavera, excelent îndrumător în primii paşi ai studierii limbii bulgare, rămas până în prezent singura lucrare de acest gen. Apar ulterior cursurile teoretice *Prelegeri de literatură bulgară (Renaşterea)*, Ed. Universităţii, Bucureşti, 1978, 167 p., *Prelegeri de folclor comparat româno-bulgar (Cântece haiduceşti)*, Ed. Universităţii, Bucureşti, 1979, 120 p. şi manualul pentru cei mici *Bălgarski ezik - Čitanka i gramatica za II klas*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1969, 138 p. În prezent, neobositul şi veşnic tânăr spiritualiceşte conf. dr. Dumitru Zavera pregăteşte un nou curs de literatură, în colaborare cu lect. dr. Roman Hagikosev, intitulat *Scurtă istorie a literaturii bulgare*.

La meritele didactice ale domnului Dumitru Zavera se adaugă cele ştiinţifice. De-a lungul timpului preocupările cercetătorului Dumitru Zavera s-au concretizat în studii inovatoare şi solid argumentate apărute fie în volume, fie în prestigioase reviste din România şi Bulgaria, precum "Литературна Мисъл", "Фолклор", "Romanoslavica".

Preocupările sale ştiinţifice cuprind diverse aspecte ale spaţiului filologic bulgar. Specialist în literatura bulgară, cu o solidă bază ştiinţifică, fiind în permanenţă la curent cu mişcările literare şi cu fenomenul socio-cultural bulgar, Dumitru Zavera este interesat de studiul comparativ al celor două literaturi. Această afinitate se va fructifica în studii precum *Априлското възтание отразено в румънския печат и в румънската литература* (în "Литературна Мисъл" Nr. 3, 1976, 12 p), *Антон Пан и Петко Славейков* (în vol. *Българо-румънски литературни взаимоотношения през* XIX *век*, 1980, 27 p.) sau *Йордан Йовков в Румъния*, (în "Литературна история", Nr. 8, 1981, 4 p).

Relaţiile literare româno-bulgare şi interferenţa lor în contextul politico-social al vremii nu-l împiedică pe distinsul cercetător să-şi îndrepte atenţia, şi către sfera lingvisticii bulgare. Studiul său *L'influence roumaine sur le lexique des langues slaves* (în "Romanoslavica", XVI, 1968, 62 p.) constituie şi astăzi un model pentru studenţii şi lingviştii interesaţi de studiul limbilor slave.

Dar preocuparea esenţială a cercetătorului Dumitru Zavera rămâne folclorul. În studiile sale de folcloristică foloseşte, în demonstraţie şi argumentare, bogatele cunoştinţe din domeniul culturii populare bulgare şi române. Studiile *Фолклорни*

румъно-български паралели - Песен за Корбеа и Стоян Воевода и Будимакия кадия (în rev. "Фолклор", nr. 3, 1976, 12 p.), *Elemente mioritice în folclorul pastoral bulgar* (în vol. *Studii literare româno-slave*, 1978, 12 p.) reliefează, pe un larg fond comparat, multitudinea de motive, teme şi personaje populare specifice spaţiului balcanic şi dezvoltă ideea unei mentalităţi spirituale şi culturale înrudite.

Indiferent de domeniul de care s-a preocupat - literatură, folclor, lingvistică, conf. dr. Dumitru Zavera a adus contribuţii personale, făcând precizări, propunând soluţii noi şi originale.

Participant de marca la viaţa ştiinţifică, atât în cadrul Asociaţiei Slaviştilor cât şi al altor instituţii şi foruri culturale din ţară, Domnia-Sa este cunoscut şi în lumea ştiinţifică de peste hotare, fiind prezent cu comunicări şi referate la sesiuni ştiinţifice, congrese internaţionale de slavistică şi balcanistică.

Mereu activ în viaţa culturală, conf. dr. Dumitru Zavera a îmbinat strălucit cercetarea cu activitatea didactică curentă în mijlocul tinerilor, pe care i-a încurajat şi sprijinit întotdeauna cu multă dragoste.

Amintim aici generaţiile de studenţi, unii dintre ei actuali colegi, pe care i-a condus la cursurile de vară din Bulgaria, a căror practică pedagogică a supravegheat-o la Dudeştii-Vechi şi la Liceul Pedagogic din Bucureşti. Ca profesor de limba şi literatura bulgară a coordonat cu competenţă şi dăruire lucrări de diplomă şi a format numeroase serii de specialişti în domeniul literaturii şi folclorului bulgar.

La a 70-a aniversare, colectivul Catedrei de limbi şi literaturi slave, colaboratorii revistei "Romanoslavica", foşti şi actuali studenţi îi urează profesorului Dumitru Zavera ani mulţi fericiţi, sănătate şi putere de muncă pentru a putea contribui, ca şi până acum, la dezvoltarea relaţiilor româno-bulgare în domeniile învăţământului, ştiinţei şi culturii.

Cătălina Puiu

LISTĂ DE LUCRĂRI

I. Studii şi articole

Разпространение на новата българска литература в Румъния до 1944 година, "Romanoslavica", IX, 1963

L'influence Roumanie sur le lexique des langues slaves, "Romanoslavica", XVI, 1968 (în colaborare)

Априлско въстание отразено в румънския печат и в румънската литература (în "Литературна Мисъл" nr. 3, 1976

Фолклорни румъно-български паралели - Песен за Корбеа и Стоян Воевода и Будимакия кадия, "Фолклор", nr. 3, 1976

Elemente mioritice în folclorul pastoral bulgar, în vol. "Studii literare româno-slave", Sofia, 1978

Антон Пан и Петко Славейков, în vol. "Българо-румънски литературни взаимоотношения през XIX век", Sofia, 1980 (în colaborare)

Социални елементи в българските и румънските хайдушки песни, în

Al 13-lea Congres Internaţional al Slaviştilor

"Analele Universităţii Bucureşti", anul XXVIII, nr. 2, 1979

Йордан Йовков в Румъния, în ""Литературна История", nr. 8, 1981

II. Manuale şi cursuri universitare

Manual de limba bulgară - curs practic - partea a II-a, Ed. Universităţii, Bucureşti, 1973 - în colaborare, 300 p

Prelegeri de literatura bulgară (Renaşterea), Ed. Universităţii, Bucureşti, 1978, 167 p.

Prelegeri de folclor comparat român-bulgar (Cântece haiduceşti), Ed. Universităţii, Bucureşti, 1979, 120 p.

Prelegeri de literatura bulgară veche (xeroxat), 1991, 40 p.

Български език - Читанка и граматика за II клас, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1969, ed. I, 1991 ed. II, 138 p

LAURA BAZ FOTIADE
(1930 – 2002)

La 18 august 2002 s-a stins din viaţă lector universitar doctor Laura Baz Fotiade, apreciată specialistă în domeniul literaturii bulgare şi al relaţiilor literare româno-bulgare, talentată traducătoare din proza bulgară clasică şi contemporană, profesoară îndrăgită de numeroase generaţii de studenţi. Această veste neaşteptată ne-a copleşit cu durere pe toţi cei care am cunoscut-o şi respectat-o. Ne obişnuisem cu Domnia-sa printre noi, o aveam adesea aproape la toate întrunirile şi nu gândeam, nici măcar pentru o clipă, că ar putea veni aşa de repede momentul despărţirii.

Născută la 25 martie 1930 în satul botoşănean Maghera într-o familie de învăţători, Laura Baz Fotiade a urmat între anii 1951-1956 cursurile Facultăţii de Filologie "Kliment Ohridski" din Sofia, Bulgaria. Cu data de 1 septembrie 1956 este numită asistent la Catedra de limbi şi literaturi slave a Facultăţii de Limbi Străine de la Universitatea din Bucureşti, iar din anul 1969 devine lector, construindu-şi astfel cu seriozitate şi dăruire o frumoasă carieră universitară până în 1985 – anul pensionării sale.

În anul 1974 îşi susţine doctoratul în filologie, cu teza *Contribuţii la studiul relaţiilor literare româno-bulgare în perioada 1850-1877. Activitatea publicistică şi literară a lui G. S. Rakovski în România*, publicată la Sofia în 1980.

De-a lungul timpului, preocupările ştiinţifice ale lect. dr. Laura Baz Fotiade s-au concretizat în interesante şi documentate studii şi articole (peste 30 la număr), apărute fie în volume, fie în prestigioase reviste din România şi Bulgaria, precum "Език и литература", "Литературна Мисъл", "Пламък", "Etudes balcaniques", "Romanoslavica", "Revista de istorie şi teorie literară" sau "Revue des etudes

sud-est européennes" ş.a. De asemenea, a participat cu peste 20 de referate şi comunicări la diferite conferinţe şi simpozioane din ţară şi străinătate, la sesiuni ştiinţifice organizate de Asociaţia Slaviştilor din România, la congresele internaţionale de slavistică. Menţionăm prezenţa lect. dr. Laura Baz Fotiade la trei Congrese internaţionale ale slaviştilor (Sofia, 1963; Praga, 1968; Varşovia1973), precum şi la Simpozionul Hristo Botev (1976), la Simpozionul închinat Războiului de independenţă a României (1977), la Simpozioanele româno-bulgare din 1978 şi 1982.

Mereu activă în viaţa ştiinţifică românească, Laura Baz Fotiade s-a remarcat totodată şi ca o iscusită traducătoare, având merite deosebite în încercarea de a face cunoscute cititorilor români valoroase creaţii ale unor prozatori bulgari contemporani ca Blaga Dimitrova, Nikolai Haitov, Bogomil Rainov, Milcio Radev. Invitată anual la simpozioanele organizate de Uniunea traducătorilor din Bulgaria (din 1969 până în 1977), activitatea de traducător a dnei Laura Baz Fotiade a fost extrem de bine apreciată de colegii bulgari.

La meritele ştiinţifice ale lect. univ. dr. Laura Baz Fotiade se adaugă personalitatea, talentul şi generozitatea sa de dascăl. În cei treizeci de ani de carieră didactică, domnia-sa a îndrumat cu dragoste şi pricepere generaţii de studenţi, pe care i-a învăţat limba bulgară şi i-a făcut să înţeleagă şi să îndrăgească literatura scrisă în această limbă. Profesoară exigentă şi plină de solicitudine faţă de tinerii studioşi a lăsat nu numai o amintire frumoasă celor care au audiat-o de la catedră, dar şi materiale de lucru extrem de utile în învăţarea limbii bulgare, chiar şi acelor generaţii de studenţi care n-au avut privilegiul de a o cunoaşte personal. *Cursul practic de limba bulgară. Partea I*, elaborat împreună cu lect. univ. dr. Zlatka Iuffu, ediţia a III-a revăzută şi completată în 1987, este folosit şi astăzi, precum şi *Antologia de texte din literatura bulgară*, Ed. didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1962, 860 p. sau cursul teoretic Prelegeri *de literatură bulgară*, T.U.B., 1979, 223 p.

Prin toată activitatea, Domnia-sa a contribuit la răspândirea culturii bulgare prin procesul de predare, prin traduceri, rămânând fidelă studiului comparat al literaturilor bulgară şi română. Şi aprecierea din partea statului bulgar nu a întârziat să apară, lect. univ. dr. Laura Baz Fotiade fiind distinsă în anul 1977 cu Ordinul Kiril şi Metodiu, cls. a II-a, iar în 1982 cu Ordinul 1300 de ani de la înfiinţarea statului bulgar.

Pentru profesoara Laura Baz Fotiade pensionarea sa în anul 1985 nu a însemnat îndepărtarea de viaţa universitară. După 1990, Catedra de limbi şi literaturi slave a avut în continuare nevoie de calificarea profesională şi experienţa sa didactică. Fiind solicitată să ţină unele cursuri şi seminarii de specialitate, lect. univ. dr. Laura Baz Fotiade a răspuns cu promptitudine şi energie. În aceşti ultimi ani, Domnia sa nu a încetat să fie alături de colegii de la Catedra de limbi slave, alături de noi - membrii colectivului de limbă bulgară. Venea la şedinţele de comunicări ale Asociaţiei Slaviştilor, la sărbătorile anuale din 24 mai, organizate cu ocazia Zilei culturii bulgare, se interesa de munca şi viaţa fiecăruia dintre noi, se bucura sincer de succesele noastre, ne îndemna să perseverăm cu deosebire pe noi, cei tineri, aflaţi la început de carieră.

Al 13-lea Congres Internațional al Slaviştilor

Marea sa dragoste pentru literatură, devotamentul cu care a slujit întreaga viață la catedră, respectul profund față de înaintaşi, grija pentru cuvântul scris, sentimentul datoriei, politețea, colegialitatea, tactul pedagogic, optimismul sunt numai câteva dintre trăsăturile portretului celei care a fost Laura Baz Fotiade. Profesori şi studenți îi omagiază şi cinstesc memoria, cu respect şi recunoştință pentru tot ceea ce a făcut şi a sădit în sufletele noastre.

Mariana Mangiulea

S U M A R **S U M M A R Y**

I. LINGVISTICĂ / LINGUISTICS

Г. Михаила, Исследования по славяно-румынской филологии писателя Александра Одобеску (Alexandru Odobescu) 9

Mihai Mitu, Du "sacré" au "profane"dans l'évolution sémantique (sur les slavonismes roumains) 25

Виктор Васченко, О типологической класификации народных говоров (русского и иного ареала) 37

Жива Милин, Михај Н. Радан, О заједничком пореклу архаичних српских говора са подручја румунског баната ("банатско-црногорски", карашевски и свинички говори) 41

Мария Думитреску, Банк данных на основе *Русско-румынского словаря инноваций (1994 – 2003гг.)* 69

Рихард Сырбу, Актуальные тенденции в истрорумынском диалекте (влияние хорватского языка) 77

Юстина Бурч, Молдавская антропонимия славянского происхождения (конец XVIII – начало XIX вв.) 87

Sorin Paliga, N. D. Andreev's Proto-Boreal Theory and Its Implications in Understanding the Central-East and Southeast European Ethnogenesis: Slavic, Baltic and Thracian 93

Мария Кирай, Валерия Нистор, Некоторые социо- и психолингвистические аспекты билингвизма 105

II. LITERATURĂ / LITERATURE

Вирджил Шоптереану, Философско–естетические структуры А. Шопенгауэра в творчестве М. Эминеску и русских неоромантиков 115

Адриана Улиу, Русская драматургия на сцене Крайовского Национального Театра 129

Constantin Geambaşu, Przegląd badań pórównawczych nad literaturami słowiańskimi w Rumunii 141

Antoaneta Olteanu, Personnages démoniaques dans les contes populaires roumains et russes 147

Думитру Балан, Воздействие русской прозы на румынскую литературу XX века. 157

Октавија Неделку, Oblici fantastike u istorijskom romanu Miloša Crnjanskog 169

Al 13-lea Congres Internațional al Slaviştilor

R E C E N Z I I / R E V I E W S

Pavol Winczer, *Súvislosti v čase a priestore. Básnická avantgarda, jej prekonávanie a dedičstvo* (**Corneliu Barborică**) 177
Dagmar Mária Anoca, Slovenská literatúra v Rumunsku (**Corneliu Barborică**) 178
Michal Gáfrik, *Na pomedzí moderny* (**Ana Motyovszki**) 180
Б.Д. Бондалетов, Н.Г. Самсонов, Л.Н. Самсонова, *Старославянский язык. Сборник упражнений* (**Maria Dumitrescu**) 182
Толковый словарьсовременного русского языка. Языковые изменения конца XX столетия (**Maria Dumitrescu**) 184
P. Pavlov, I. Ianev, D. Cain, Istoria Bulgariei (**Mariana Mangiulea**) 185

P E R S O N A L I A

Petre P. Panaitescu - la 100 de ani de la naştere **(Mihai Mitu)** 191
Mihai Mitu la a 65-a aniversare (**Mariana Mangiulea**) 197
Conf. dr. Dumitru Zavera la 70 de ani **(Cătălina Puiu)** 203
Laura Baz Fotiade (1930 – 2002) (**Mariana Mangiulea**) 206